

Euskararen ezagutza eta erabilera binomioa: Mondragon Unibertsitateko Humanitate eta Hezkuntza Zientzien fakultateko 1. mailako ikasleak ulertzeko gakoak

Leticia Garcia Fernandez

Mondragon Unibertsitateko Humanitate eta Hezkuntza Zientzien fakultateko (HUHEZI) ikaslea > leticiaadriana.garci@alumni.mondragon.edu

Nekane Arratibel Insausti

HUHEZIKo irakaslea > narratibel@mondragon.edu

Asier Irizar Mezo

HUHEZIKo irakaslea > airizar@mondragon.edu

Sarrera-data: 2017-11-10 / Onartze-data: 2017-12-01

Laburpena. Lan honetan Mondragon Unibertsitateko Humanitate eta Hezkuntza Zientzien fakultatean 1. mailako ikasleen hizkuntza ohiturak, jarrerak eta euskararen gaineko diskurtsoak aztertu dira, erabileran duten eragina ezagutzeko. HUHEZIIn graduko ikasketek eleaniztasun gehigarria dute oinarri hizkuntzen ikuspegitik, eta euskara da hizkuntza nagusia (Curriculumaren %80). Ikasleek ezagutza maila ona badute ere, erabilera murrizta egiten duten susmotik abiatu da ikerketa hau. Ikerketa bideratzeko, metodologia kuantitatiboa eta kualitatiboa uztartu dira. Kale-neurketa, galdetegi soziodemografikoa eta eztabaida saioa erabili dira ikerketa tresnatzat lehen mailako ikasleen ohituretan sakontzeko. Ikasleen identitatea zein den azaleratu nahi izan da eta euskararen inguruan dituzten diskurtsoetatik abiatuta, ezagutzaren eta erabileraren arteko desorekan eragina duten faktoreak identifikatzen saiatu gara. • **Hitz gakoak:** *euskara; hizkuntza gutxitua; hizkuntza ezagutza; hizkuntza erabilera; identitatea; euskararen inguruko diskurtsoak.*

Abstract. This study analyses the language habits, attitudes and discourses regarding the Basque language of 1st-year students at the Mondragon University Faculty of Humanities and Education (HUHEZI), in order to determine the extent to which they influence Basque language use. The undergraduate degrees offered by HUHEZI include a complementary multilingual component, although Basque is the main language used (accounting for 80% of the curriculum). Although students generally have a good knowledge of the language, this study was based on a suspicion that the use they make of it is limited. A mixed qualitative and quantitative methodology was used and 1st-year students' language habits were analysed in-depth through street-based measures, sociodemographic surveys and focus groups. The aim was to determine students' sense of identity as well as, based on their discourses regarding the Basque language, to determine the factors which impact the imbalance which exists between knowledge and use. • **Key words:** *basque, minoritised language, knowledge of the language, language use, identity, discourses regarding the Basque language.*

1. SARRERA

I

1.1 Ikerketaren testuingurua

Egun, gizarte eleanitz eta kultur askotarikoak topatzea da ohikoena. Oro har, gizarteak gero eta pluralagoak dira eta elebakartasuna da salbuespena” (Arnau, 1992:11).

Euskal Herria nazio berezia da eta nahiz eta euskara izan Euskal Herriko hizkuntza propioa (10/1982 Euskararen Normalizazio legea: 2.artikulua) bina hizkuntza bizi dira nazioa finkatzen den bi estatuetan (gaztelania/euskara; frantsesa/euskara), orekatua ez den gizarte elebitasunean daudenak eta gaztelania eta frantsesa direla gehiengoaren hizkuntza; zehatzago, gaztelania Hego Euskal Herrian eta frantsesa Ipar Euskal Herrian.

Hego Euskal Herria Nafarroa eta Euskal Autonomia Erkidegoak (EAE) osatzen dute. Azken honetan indarrean dagoen Euskararen Normalizazio Legea XX. mendeko 80ko hamarkadakoa da. 1991ean EAEn populazioaren %24.1 ziren euskaraz komunikatzeko gaitasuna zutenak. Ordutik, datuak nabarmen egin du gora; izan ere, 2011n gizartearen %33.9 da euskaldun (VI Inkesta Soziolinguistikoa, 2016).

Ezagutzan aurrerapausoak emateaz gain, hizkuntza bat hil ez dadin ezinbestekoa da hitzunik erabiltzea. Erabilerari dagokionez, datuak apalagoak dira eta 1989tik 2016ra Euskal Herrian euskararen kale erabilera %10.8tik %12.6ra baino ez da igo. Deigarria da 1997-2011 urte bitartean eskuratutako datua 2016koa baino positiboagoa izan dela, hots, %13tik gorakoa; beraz, nahiz eta hogeita zazpi urteren ondoren hazkundea izan den, azken urteotan behera egin du erabilerak (Soziolinguistika Klusterra, 2017).

Arestian aipatutako legeak hezkuntzan jarri du fokua euskararen ezagutza zabaltzeko, eta, egia da gaztetxoaren artean euskaldunen kopurua nabarmen hazi dela. Hortaz gain, legeak hedabideak ere nabarmendu ditu zeregin horretan, hirugarren kapituluan hain zuzen.

1.2 Ikerketaren Kokapena

Mondragon Unibertsitateak (MU aurrerantzean) ardura handia du etorkizunean eskoletan lanean arituko diren hezitzaileen eta komunikabideetan jardungo dutenen formakuntzan. MUko Humanitate eta Hizkuntza Zientzien Fakultatean (HUHEZI aurrerantzean) kokatzen da

**Legeak
hezkuntzan jarri
du fokua
euskararen
ezagutza
zabaltzeko, eta,
gaztetxoaren
artean
euskaldunen
kopurua
nabarmen hazi
da. Hortaz gain,
legeak
hedabideak ere
nabarmendu ditu
zeregin horretan.**

**HUHEZI
fakultate
euskalduna
izanik eta
ikasleen lan-
hizkuntza
nagusia euskara
izanik, kezka
nabaria sortu da
azken urteotan
ikasleen
hizkuntza
portaerari
dagokionez.**

aurkeztutako ikerketa hau

HUHEZI bi campusetan dago hedatuta: Eskoriatzan bata, eta Aretxabaletan bestea. Lehenengoan, Lehen Hezkuntza eta Haur Hezkuntza Graduak eskaintzen dira, hezkuntza berrikuntza, kultura eta hizkuntzarekin erlazionaturiko hainbat master eta formakuntzez gain. Bigarrenean, aldiz, Ikus-entzunezko Gradua eskaintzen da, besteak beste.

Hizkuntzari dagokionez, eleaniztasun gehigarria sustatzen duen fakultate euskalduna da HUHEZI, non “euskara unibertsitateko komuniteterako hizkuntza eta instrukzio hizkuntza izango den, nahiz eta hizkuntza nagusiak, gaztelerak, eta atzerriko hizkuntzek ere, espazio bat izan instrukzioan” (Ipiña, 2012:308).

1.3 Ikerketa arazoa

HUHEZI fakultate euskalduna izanik eta ikasleen lan-hizkuntza nagusia euskara izanik, kezka nabaria sortu da azken urteotan ikasleen hizkuntza portaerari dagokionez. Fakultateko kafetegian, korridoreetan, klausuroan... euskara gero eta gutxiago entzuten ote den susmoa dago eta ikasleen hizkuntza portaeretan hausnartzeko premia sortu da. Jokabide horien azpian egon daitezkeen hainbat aldagai aztertu nahi dira eta diagnostiko horretatik abiatuta, esku-hartze zehatzak diseinatu, euskararen erabilera bermatzeko.

2016-2017 ikasturtean, euskararen erabilera neurtzeko kale-neurketa egin da HUHEZiko bi campusetan. Ikasleen hizkuntza-ohituretan eta identitatean sakontzeko, euskara eta euskal kulturaren inguruan galdegitegi baten erantzunak jaso dira eta eztabaida-saioak antolatu dira, besteak beste. Lan honetan, aipatutako ikerketa-tresnen bidez eskuratutako emaitzen zati handi baten azterketa egin da.

2. AURREKARIAK

I

2.1 Munduko hizkuntzak

Munduan hitz egiten diren hizkuntzen kopuru zehatza ezagutzea lan zaila bada ere, adituek 7000 inguru daudela baieztatu dute (Cenoz, 2009; Gonzalez Caverio, 2014), nahiz eta kopuru horren ezeagonkortasuna ere aipatu (Simons, G.F. eta Fennig, D., 2017).

2.2 Hizkuntza-ukipena

Munduko hizkuntzak ukipen egoeran bizi dira. Hiztun-komunitateak

harremanetan sartzen dira eta, horren ondorioz, hizkuntzak ere bai. Gizarte harremanak orekatuak ez diren bezala, hizkuntzen arteko erlazioak ere ez dira parekideak. Hizkuntza guztiek toki boteretsuak lortu nahi dituzte gizartean, legimititatea eskuratzeko (Martinez de Luna eta Jausoro, 1998). Horrela sortzen dira botere eta menderakuntza-erlazioak. Egoera horiek azaltzeko, hizkuntza-gatazka terminoa proposatu du Solé i Camardons-ek, “bi hizkuntza-aldaera norgehiagoka ari eta bietariko baten inbasioa edo desplazamendua edota bestearen erabilera eremuen barianteak sortarazten direnean, hizkuntza-gatazkaren aurrean gaude” (Solé i Camardons, 1991: 53).

Eskuarki, hizkuntza-gatazka gertatzen den gizarteetan, hizkuntza batek izaten du nagusitasun politikoa eta gutxitua erabilera-esparru informalarako erabiltzen da. Charles A. Fergusonek *diglosia* terminoa sortu zuen hizkuntzen aldaera ezberdinen erabilera estratifikatua izendatzeko (Zarraga, 2010) eta, ondoren, Fishmanek elebitasun egoerei aplikatu zien kontzeptu hori. Autorearen ustez, elebitasuna norbanakoari dagokio eta diglosia gizarteari (Zarraga, 2010). Euskal Herrian, aipagarria da Sánchez Carrión *Txepetxen* lana; diglosia hizkuntza-hierarkia gertatzen den kasuekin lotzen du, hau da, elebitasun sozialaren adieran (Zarraga, 2010).

2.3 Hizkuntza gutxiengotuak

Europar, ez dago elebakar den estaturik, eta 60 hizkuntza gutxitu inguru daude. Gorter eta Cenozek (2011) hiztun kopuruan oinarritutako sailkapena egin dute. Baina, hizkuntza gutxitua terminoa ulertzeko, alderdi kuantitatiboaz gain, ikuspuntu kualitatiboa ere aztertu da.

Hainbat ikerketen arabera, hauek dira kontuan hartu beharreko irizpide kualitatiboak: hizkuntzaren estatusa, menderakuntza, erresistentzia, boterea eta antolaketa politiko zein soziala (Larrañaga, 1995; Manterola eta Berasategi, 2011).

Mackey-ren esanetan, testuinguru batean hizkuntza bakoitzaren hiztun kopuruak garrantzia duen arren, handiagoa da hiztunen nolakotasunaren eragina. Zenbat eta aberastasun, botere eta ohore gehiago izan, orduan eta garrantzi handiagoa izango du hizkuntza horrek gizartean (Larrañaga, 1995).

Gizarte orotan, beraz, hizkuntza bakoitzak bere estatus edo egoera bereizgarria du. Hiztunek hizkuntza bakoitzarekiko duten portaera, horren indarraren eta erakargarritasunaren arabera izango da (Mackey, 1989).

Testuinguru batean hizkuntza bakoitzaren hiztun kopuruak garrantzia duen arren, handiagoa da hiztunen nolakotasunaren eragina. Zenbat eta aberastasun, botere eta ohore gehiago izan, orduan eta garrantzi handiagoa izango du hizkuntza horrek gizartean.

**Hizkuntzen
ikasketa-
prozesuan,
oinarrizko hiru
faktore
identifikatu ditu
Txepetxek:
ezagutza,
erabilera eta
motibazioa
(Sánchez
Carrión, 1987).
Faktore horiek
elkarri eragiten
diote,
nahikotasun-
mailatik gorago
badaude.**

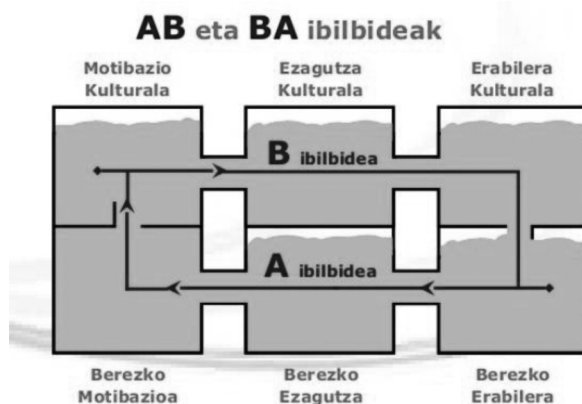
Euskal Herrira ekarrita, Sánchez Carrión Txepetxek trinkotze prozesuaren ideia aipatzen du, non euskaldun kopuru handiagoa behar den arren, euskal sareen trinkotasuna ere lagungarria izan daitekeen gutxiengotik gehiengorako bidean. Euskal hiztunek ezezagunaren aurrean interakzio hizkuntza gaztelania erabiliko dute ezezaguna ez badute euskalduntzat identifikatzen (Martinez de Luna eta Jausoro, 1998). Izan ere, EAEko gizartean legitimitatea gaztelaniak du, hots, denek dakite gaztelania eta euskara batzuek baino ez.

Gizarteko aldagaiak dira hiztunak hizkuntza bat edo beste erabiltzera bultzatuko dituztenak eta, egoera diglosiko batean, indar horiek norberaren jarrerak eta borondateak baino sendoagoak dira. Beraz, elebidunen kasuan, nahiz eta bi hizkuntza jakin, bakoitzaren jokaera linguistikoa ondorengo faktoreek baldintzatuko dute: hizkuntza bakoitzaren ezagupen maila, hizkuntza bakoitzak gizartean betetzen duen funtzioa, hizkuntza ordezkapenaren maiztasuna eta arrazoiak eta hizkuntza batek bestean duen interferentzia (Mackey, 1989).

2.4 Hizkuntza baten ikasketa-prozesuan eragiten duten faktoreak

Hizkuntzen ikasketa-prozesuan, oinarrizko hiru faktore identifikatu ditu Txepetxek: ezagutza, erabilera eta motibazioa (Sánchez Carrión, 1987). Faktore horiek elkarri eragiten diote, nahikotasun-mailatik gorago badaude. Hauek dira hizkuntzen ikaskuntzan bereizi dituen ibilbideak:

Irudia 1: Hizkuntza-ikaskuntzaren teoria, Txepetx, 1987.

Iturria: Sánchez Carrión Txepetx, 1987.

A Ibilbidea, naturala izenekoa, haurtzaroan gertatzen da eta hizkuntzarekiko motibazioa, ezagutza eta erabilera berezkoak dira. Haurrak

bere inguruan hizkuntza entzungo du eta erabiltzen hasiko da, bere ezagutza gero eta gehiago handituta.

B ibilbideak edo kulturalak heldu baten ikasketa prozesuari egiten dio erreferentzia. Kasu honetan, bai motibazioa, baita ezagutza eta erabilera ere induzituak izango dira.

Horrela, bada, lau hiztun multzo bereizi dira (Sánchez Carrión Txepetx, 1987):

- AB jatorrizko hiztun kulturizatuak: A ibilbidea egin eta eskolan hizkuntza horretan trebatu direnak
- BA heldu bertakotuak: hizkuntza barneratzera iritsi diren helduak
- A jatorrizko hiztun primarioak: ama hizkuntza dute baina alfabetatu gabeak
- B ikasle helduak: oraindik naturaltasunez ikasi ez duten ikasle helduak

Motibazioari dagokionez, Gardner eta Lambert (1959) aritu dira hizkuntza bat ikasteko motibazioak aztertzen eta bi mota bereizi dituzte:

- Motibazio integratiboa: ikasleak benetako interesa du hizkuntza bat duen komunitatean, harreman estuagoak eskuratzeko ikasi nahi du.
- Motibazio instrumentala: “bere onerako edo norberaren bideari jarraitzeko, lanpostua hobetzeko, ingurukoen estimu handiagoa bereganatzeko” (Schumann, 1975; 214).

Azken urteotan egin diren lanetan, hizkuntzaren jabeakuntzaren gaineko motibazioen inguruko interesa izan da. Arratibel eta bestek (2001) motibazioa modu desberdinetan uler daitekeela azaldu dute:

- Motibazio integratiboa eta instrumentalaren ordezt, gehiago azaltzen dira motibazio intrintseko (barneko nahia) eta estrinseko (kanpoko beharra) modura.
- Motibazioa testuinguruaren arabera alda daiteke.
 - Gizarteko egoeraren ondoan, orain gizabanako bakoitzaren testuinguruari garrantzi handiagoa ematen zaio.
 - Gizabanakoaren nortasunaren aldagaiak eta irakaskuntza-ikaskuntzaren aldagaiak duten garrantzia azpimarratzen da.

Amorrortu eta bestek (2009) euskara ikasteko motibazioei buruz egin-dako lanean, barne eta kanpo motibazioak azaldu dituzte. Barneko motibazioen artean *nahi dudalako* moduko formulazioak agertzen dira; baita

**Motibazio
integratiboa eta
instrumentalaren
ordezt, gehiago
azaltzen dira
motibazio
intrintseko
(barneko nahia)
eta estrinseko
(kanpoko
beharra) modura.**

**10/1982 Legeaz
geroztik,
euskararen
ezagutzan
aurrerapen
nabarmenak
gertatu dira.
Halere,
erabileraren
esparruan
aurrerapausoen
abiadura
motelagoa izan
da.**

identitate eta integrazio arrazoiek eragindakoak. Kontzientzia linguitikoa edota politikoari erantzunez sortutakoak ere antzematen dira, nahiz eta ez diren ohikoenak. Kanpoko motibazioen artean, balio instrumentalekoak dira nagusi: *seme-alabei laguntzeko, lanpostuak lortu edo mantentzeko*, eta balio integratzaile modura deskriba daitekeen gizartearen presioarengatik sortutakoak, batik bat.

Dena den, euskararen egoera aztertzen duten ikerketei erreparatuz gero, (Siadeco, 1978, 1979, 1991; Eusko Jaurlaritza, 1989, 1995, 1999, 2002; Aztiker, 2002, in Garcia, 2004), euskal hiztunen kopuruaren gorakada eta euskararen aldeko motibazioa nabariak badira ere, horrek ez du erabilera ziurtatu.

2016ko Euskal Herriko hizkuntzen erabileraren kale-neurketan jaso da ezagutzan gertatzen den bezala, erabileran ere zenbat eta gazteago izan, orduan eta gehiago erabiltzen dela euskara, nahiz eta azken hamar urteotan adin-talde guztietan atzerakada gertatu den (Soziolinguistika Klusterra, 2017).

Sexuen arteko bereizketa ere jaso da eta, oro har, emakumezkoak dira euskara gehiago erabiltzen dutenak. Gazteen artean, emakumezkoen %13,6k erabiltzen du euskara eta gizonezkoen %10,9k (Soziolinguistika Klusterra, 2017).

EZAGUTZAREN ETA ERABILERAREN ARTEKO DESOREKA

10/1982 Legeak, azaroaren 24koak, Euskararen erabilera normaltzeko oinarrizkoak 35 urte bete ditu. Legeaz geroztik, euskararen ezagutzan aurrerapen nabarmenak gertatu dira. Halere, erabileraren esparruan aurrerapausoen abiadura motelagoa izan da (Garcia, 2004).

HUHEZIK Aretxabaletan eta Eskoriatzan ditu bi campusak. Aretxabaletari dagokionez, 2016. urteko herriz herriko kale-neurketetan biztanleen %45.5ak egin du euskaraz, nahiz eta euskaraz aritzeko gaitasuna %63k duten. Bigarrenean, Eskoriatzan, %37.5 izan dira euskaraz egin dutenak guztira herrian euskaldunak %58.8 diren arren.

Testuinguru honetan, beraz, orain artekoan, hizkuntza gutxitua eta hizkuntza handia diglosian elkarrekin bizi direla azaldu da. Hortaz gain, hizkuntza gutxituaren ezagutzak aurrera egin badu ere, erabileraren iguera apalagoa dela argitu da.

Erabileraren inguruan egin diren hainbat ikerketatan, honen menpe dauden hiru aldagai bereizi dira: elebidunen proportzioa, mintzakide taldearen tamaina eta hizkuntzarekiko leialtasuna (Isasi eta Iriarte, 1998).

Hortaz gain, hizkuntza portaera azaltzeko, identitatearen garrantzia jaso da beste hainbat lanetan (Giles, 1977; Bourhis, 1979, Giles eta Johnson, 1971, 1987; Sachdev eta Bourhis, 1990; Clément eta Noels, 1996; Liebkind, 1999, Azurmendi, 1999 in Garcia, 2001; Iztueta, 2016).

Iñaki Garciak (2004), euskararen erabilera azaltzeko eredu psikosozialen, bi faktore nagusi bereizi ditu: testuinguruari dagozkion aldagaiak eta norbanakoarenak. Lehenengoen artean, euskaldunen presentzia erabaki du azpi-aldagai nagusi. Eta, bigarrenengoen artean, ezagutza, jarrera eta horien arteko zubi den identitatea.

Arratibelek enpirikoki baieztatutako ikerketan, ukipen-egoeran dauden hizkuntzen jabekuntzaren eta erabileraren eremua aztertu du. Gurasoen lehen hizkuntzak, jaioterriak, inguruko sareak duen ezagutza mailak, besteak beste, dira subjektu baten sare soziala ahalbidetzen dutenak. Horrela bada, sare honek eragina izango du pertsona baten identitatearen eraketan, jarretan eta motibazioetan. Horregatik, subjektu baten sarean euskararen ezagutza eta erabilpena zenbat eta handiagoa izan, orduan eta jarrera positiboagoa eta motibazio integratzaileagoa izango du subjektu horrek euskararekiko. Horrenbestez, identitatea *continuum* batean koka daiteke, talde-identitatea eta identitate-pertsonalaren artean (Garcia, 2001).

Erabileraren inguruan egin diren hainbat ikerketatan, honen menpe dauden hiru aldagai bereizi dira: elebidunen proportzioa, mintzakide taldearen tamaina eta hizkuntzarekiko leialtasuna.

2.5 Hizkuntza-identitatea Euskal Herrian

Euskal gizartean identitate kontua korapilotsua da, berezko talde etnokulturala eta estatuen artean dagoen identitate gatazkagatik, batik bat (Zapata, 2007).

Identitate etnokulturalak pertsona edo giza talde batek komunean dituzten ezaugarri kulturetan jartzen du fokua. Identitate etnolinguistikoaz ari garenean, ordea, hizkuntza lehenetsi nahi dugu, izan ere, talde edo pertsona horrek hizkuntza batekin (edo gehiagorekin) lortzen duelako bere identitate etnikoa eta kulturala.

Gai honen inguruan euskal gizartearen berezitasunak argitzeko, ondorengo ataletan azken hamarkadetan estatu-nazioari, hizkuntza-nortasunari, hizkuntza-komunitateari eta euskararen inguruko diskurtsoei buruz egindako erreferentziak jaso dira.

2.5.1 Estatu-nazioa

Euskal Herrian, estatu-nazioa eta hizkuntza lotzearen ideologia hedatua izan da oso. Ferdinan Tönies-ek (1887) Komunitatea (Gemeinschaft) eta

**Ibai Iztuetak
gizartearen eta
herriaren arteko
bereizketa egiten
du: gizartea
administrazioak
zehaztutako
espazioa osatzen
duten
hiritarrek
lotzen du; herria,
aldiz, identitate
batekin
identifikatzen
diren herritarrek
osatzen dute.**

Gizartea (Gesellschaft) bereizi zituen (Martinez de Luna eta Jausoro, 1998). Bi gizarte horietan hizkuntza eta nazioa lotuta daude, baina modu desberdinean. Lehenengoan, “hizkuntza eta berezko taldearen identitate kulturala bat datoz eta, bestean, komunikatzeko tresna preziatuena estatuen hizkuntza da, ez hizkuntza minorizatua” (Joly eta Uranga, 2010:193). Lengoaia arruntan, euskara euskaltasunarekin identifikatzen da. Etimologikoki “euskaldun” hitza euskara duena edo euskal hiztuna esan nahi baitu. Halere, gaur egun, Euskal Herriari dagokiona izendatzeko ere erabiltzen da (Azurmendi, 1993).

Ildo honetan, Ibai Iztuetak (2016) Gizartearen eta Herriaren arteko bereizketa egiten du bere tesia oinarri duen *Euskal Kultura vs Cultura Vasca* liburuan. Gizartea administrazioak zehaztutako espazioa osatzen duten hiritarrek lotzen du. Herria, ordea, identitate batekin identifikatzen diren herritarrek osatzen dute.

2.5.2 Hizkuntza-komunitatea

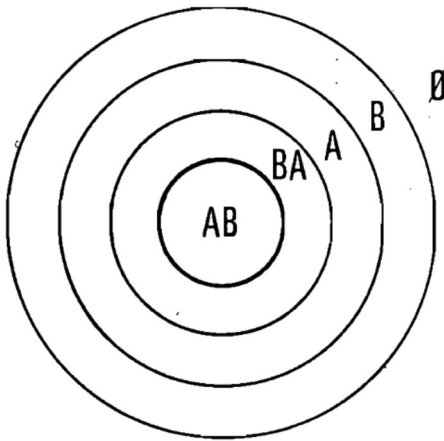
Hizkuntza ez da komunikatzeko kode hutsa, ezta komunikazio tresna gramatikal soila ere. Auguste Comte soziologiaren sortzaileak gertaera sozialtzat definitu zuen hizkuntza; gizartean gauzatzen diren harreman mota guztiak hizkuntza bidez gertatzen dira eta (Larrañaga, 1995).

Hizkuntza-komunitatea kontzeptuari izendapen anitz eman zaizkio hizkuntza guztietan eta bereziki euskaraz (Zalbide, 2006). Hizkuntza jakin bat erabiltzen duen taldea da hizkuntza-komunitatea Bloomfield-en esanetan (Bloomfield, 1933). John Gumperzek (1971) hizkuntza-komunitatea eleanitza izan daitekeela dio; Mackey- rentzat, aldiz, hori ez da posible (Mackey, 1972). Aniztasun honen aurrean, Zalbidek (2006) Fishmanek egindako sintesi definizioa laburbiltzen du: “aurrez aurreko interakzio linguistikoz (mintzajardunez, idatziz...) edota hiztun guztien integrazio sinbolikoaz, gutxien-gutxienez aldaera bat konpartitzen duten hiztun guztien multzoa da hiztun-elkartea” (Joly eta Uranga, 2010:200)

Hizkuntza-komunitatearen partaideen ezaugarri komunei dagokienez, hainbat arazo planteatzen dira. Hizkuntza-komunitatea hizkuntza bera erabiltzen duen taldeak osatzen duela dio Iztuetak (2016). Txepetxek dioenez, hizkuntza-komunitatea hiztuna, hizkuntza eta gizartea lortzen dituen unitate soziala da eta partaide izateko, ez da nahikoa hizkuntza jakin eta erabiltzearekin, motibazioaren eta jarrera baikorraren garrantzia ere lehenesten du (Sánchez Carrión, 1987). Arestian azaldutako hiztun motak erabiltzen ditu Txepetxek hizkuntza-komunitatea azaltzeko. Es-

kemaren erdian AB taldea kokatzen du eta ondoan BA taldea, hiztun osoak, alegia. Ondoren, A taldea kokatzen du eta amaitzeko B taldea. Komunitatetik kanpo geratzen da $\emptyset$ multzoa, hizkuntza ez dakitenek osatutakoa:

Irudia 3 : Hizkuntza-komunitatearen osagaiak (Txepetx, 1987).

Iturria: Sánchez Carrión Txepetx, 1987.

Hizkuntza-komunitatea mugatzerakoan, beste ikerlari batzuek, Jausoro eta bestek, ordea, Euskal Herriko hizkuntza-komunitatea aztertzean, euskaraz aritzeko gaitasuna izan gabe, euskararen normalizazioaren aldeko jarrera duten erdaldunak ere partaide egin dituzte (Jausoro eta bestek, 1998).

2.5.3 Hizkuntza-nortasuna

Euskal Herria eleanitza da eta errealitate soziolinguistikoa gero eta konplexuagoa bilakatzen den heinean, hizkuntza-nortasunaz gizartean zabalduak diren irudikapenak gero eta konplexuagoak dira (Joly, 2004).

Bourdieu-k dioten bezala, norberaren identitatea bestearekiko konparaketaren arabera egiten da (Joly eta Uranga, 2010). Identitatearen definizioan dialektika bat sortzen da. Izan ere, nork bere buruaren identifikazioarako bestearen begien bitartez egiten du. Prozesu horretan, komunikazioak, eta zehatzago, hizkuntzak, leku zentrala hartzen du (Joly eta Uranga, 2010).

Ibai Iztueta (2016) Euskal Herrian sortzen den identitatearen eta hizkuntzaren arteko gatazkaz aritu da. Adituaren hitzetan, identitatea ez da hizkuntza baino garrantzitsuagoa eta hizkuntza eta identitatearen

Txepetxek hizkuntza-komunitatearen partaide izateko, ez da nahikoa hizkuntza jakin eta erabiltzearekin, motibazioaren eta jarrera baikorraren garrantzia ere lehenesten du.

**Baieztatu da
EAEko gazteek
beste taldeek
baino
kontzientzia
gutxiago dutela
euskararen eta
gastelaniaren
egoeraren
inguruan. Bi
hizkuntzen
diskurtsoa
nagusitzen da
hautatzen duten
transmisio-
ereduen artean,
etorkizunean
seme-alabek “bi
hizkuntza ondo
ikas ditzaten”.**

arteko harremanetan, euskal hizkuntzaren auzia euskal identitatearen auziari subordinatu izan zaio gaur egun arte. Hizkuntza identitatearekiko eta identitatea hizkuntzarekiko, bi erlazio hauek bereizten ditu. Lehenengoaren kasuan, identitatea eztabaidaren muinean jartzen du, eta Euskal Herriko hiru hizkuntzak baliokide bihurtzen direla dio, horrek praktikan euskararen ezagutza eta erabilera hautu pertsonal izatera subordinatzen du. Bigarrenean, ordea, euskaraz egiten duen taldearen identitatearen normalizazioa hobesten du, hortxe baitago hizkuntza-identitateari subordinatu gabeko bidea (Iztueta, 2016).

2.5.4 Euskararen inguruko diskurtsoak

Teun A. van Dijk-ek dioen moduan, diskurtsoaren kontzeptuak hiru dimentsio nagusi biltzen ditu: hitzaren erabilera, testua bera; uste, iritzi edo ideologiaren komunikazioa eta interakzio soziala (van Dijk, 1997/2000 in Martinez de Luna eta besteak 2016).

Euskara EAEn: gaitasuna, erabilera eta iritzia (Martinez de Luna, 2013) lanean, egileak euskarari buruzko iritzi joera nagusien sailkapen bat aurkeztu du, lau taldetan bereizitakoa: Euskaltzaletasuna, mesfidantza, onarpen pasiboa eta abantaila soziala.

Ildo honetan ere, Jausorok hiru posizio sozio-ideologiko bereizi ditu EAEn. Euskararen aldeko diskurtso abertzalea duena, ez axolazko diskurtsoa eta ukoaren diskurtsoa. Hemendik abiatuta, honakoak dira Iztuetak (2016) bereizi dituen diskurtsoak:

- Espainolaren erabilera normala duen euskal hiritarren jarduna.
- Euskal Herri euskalduna helburu duen espainolezko diskurtsoa, eskuarki abertzalea.
- Euskaraz egitearen diskurtsoa, nork eta zer axola gabekoa.

Deustuko Unibertsitateak Bizkaiako Foru Aldundiarekin batera argitaratu du euskal hiztun berriei buruzko ikerketa azken urtean. Gazteen inguruko hausnarketari atal bat eskaini diote eta, beste hainbat ideien artean, deigarria da euskararen atxikimendu mailaren inguruan gazteen diskurtso landugabea. Oro har, baieztatu da EAEko gazteek beste taldeek baino kontzientzia gutxiago dutela euskararen eta gastelaniaren egoeraren inguruan. Bi hizkuntzen diskurtsoa nagusitzen da hautatzen duten transmisio-ereduen artean, etorkizunean seme-alabek “bi hizkuntza ondo ikas ditzaten” (Ortega eta bestek, 2016:251).

3. IKERKETA APLIKATUA

I

3.1 Ikerketa-galderak

Oinarri teorikoak aztertuta, badakigu Euskal Herriko errealtate sozio-linguistikoa gero eta konplexuagoa bilakatzen ari dela. Euskarari dagokionez, aipatu da egun EAEn indarrean dagoen legea 1982.urtekoa dela. Horrela, bada, ezagutzaren paradigma azken hamarkadetan landua izan bada ere, erabilerari erreparatzeko beharra sorrarazten da hizkuntza gutxituaren normalizaziorako. Beste hitz batzuetan esanda eta Euskararen Aholku Batzordeak aipatu moduan, kantitatetik kalitatera pasatzeko premia jaio da (Eusko Jaurlaritza, 2004).

Horregatik, testuinguru hurbileko diagnostikoa egin nahi da, ikerlarien susmoa baieztatzen ote den frogatu eta, batez ere, HUHEZIn benetan egoera erreala eta abiapuntua zein diren argi islatzeko.

Oinarri teorikoetatik abiatuta eta egoera zehatzaz jabetzeko xedez, ikerlariari sortu zaizkion ikerketa galdera nagusiak honakoak dira:

IG1. Zein da euskararen presentzia HUHEZiko gune informaletan eta nolakoa izan da euskararen erabileraren bilakaera azken urteotan?

IG2. Ba al dago alderik, euskararen erabilerari dagokionez, 1.mailako eta gainerako mailetako ikasleen artean? Eta erantzuna baiezkoa bada, nolakoa da aldea?

IG3. Zein toki du euskarak ikasleen eguneroko bizitzan eta zeintzuk dira euren hizkuntza ohiturak?

IG4. Zeintzuk dira lehen mailako ikasleen euskararen gaineko diskurtsoak eta zein da euren hizkuntza eta kultura identitatea?

3.2 Ikerketa diseinua

3.2.1 Ikerketa tresnak

3.2.1.1 Kale-neurketa

Behaketa egiteko fitxari dagokionez, aurretik HUHEZIn arrakastaz EMUN-ek erabilitako eredua eta Soziolinguistika Klusterrak erabiltzen duen fitxan oinarritu gara gurea osatzeko.

Zein da euskararen presentzia HUHEZiko gune informaletan eta nolakoa izan da euskararen erabileraren bilakaera azken urteotan?

Guztira 986
hiztunen ahotsa
neurtu da.
Horietatik 917
ikasleen arteko
elkarrizketak
izan dira, 32
irakasleenak, 24
langileen
artekoak eta
gainerakoak
irakasleen eta
ikasleen arteko
elkarrizketak.

Laginari dagokionez, guztira 986 hiztunen ahotsa neurtu da. Horietatik 917 irakasleen arteko elkarrizketak izan dira, 32 irakasleenak, 24 langileen artekoak eta gainerakoak irakasleen eta irakasleen arteko elkarrizketak.

Kale-neurketan lortutako datuak kuantitatiboki Excell programa bidez landu dira.

3.2.1.2 Datu soziolinguistiko-demografikoen galdetegia

Ikasturte hasieran, lehen mailako ikasleek galdetegi sakona bete dute. Konkretuki, lagina 179 ikaslek osatu dute. Lan honetan, datu soziolinguistiko eta demografikoak, euskara eta gaztelaniaren ezagutza mailari buruzkoak eta euskararen erabilerari lotutakoak landu dira.

Emaizten analisirako SSPS software estatistikoa erabili da.

3.2.1.3 Eztabaida-taldeak

Taldeak antolatzeke, galdetegian 179 ikasletatik euskaraz gaztelaraz baino erosoago sentitzen direnak hautatu dira, eta ikasle hauek beste hainbat aldagaitan duten puntuazioa aztertu da. Aldagai horietan batez bestekoaren gainetik erantzun badu euskaraz aritzen dela, euskaldun sentitzen dela eta euskal kultura euskaraz eginikoa dela, ikasle hori **euskara eta euskal kultura ardatz** duen profilean sailkatu dugu. Gaztelaraz euskaraz baino erosoago sentitzen diren ikasleak hautatu ditugu bestetik eta aurreko aldagaietan batez bestekoaren azpitik puntuatu badu **gaztelera eta identitate espainiarra ardatz** dituen profilean sailkatu dugu. Azkenik, euskaraz gaztelaniaz bezain eroso sentitzen diren ikasleak hautatu ditugu eta aurreko aldagaietan batez bestekoaren inguruan puntuatu badu, **identitate definiturik ez duten ardatzaren** profilean sailkatu ditugu. Lan honetan, azken taldean sailkatutako 7 ikaslek hartu dute parte.

Moderatzaileek eztabaida-gidoia erabili dute saioan zehar. Edukiaren transkripzioa egiteko ez da software espezifikorik erabili eta idazketa Microsoft Word programan egin da. Datuen azterketa bi ikertzailek egin dute. Lehenik eta behin, bakoitzak bere kabuz egin du transkripzioaren analisia eta, ondoren, bi hauen arteko kontraste lan bat egon da kategoriak adosteko. Honela, prozesuari sinesgarritasuna eta bermea eman zaio.

4. EMAITZAK

I

4.1 Lehenengo ikerketa-galderari dagozkion emaitzak: Euskararen presentzia HUHEZIn eta bilakaera

4.1.1 Euskararen presentzia HUHEZiko gune informaletan

Oinarri teorikoan agerian geratu da indarrean dagoen legeak hezkuntzan jarri duela fokua, eta azken hamarkadetan euskaldunen kopurua nabarmen handitu dela gaztetxoenen artean. Euskal Herrian, 15-24 urte bitartekoaren artean %12,3 dira euskaraz aritzen direnak. HUHEZI kokatzen den lurraldean, Gipuzkoan, gaztetxoaren %34,1 dira euskara erabiltzen dutenak.

HUHEZIn, ordea, orokorrean, euskararen presentzia handiagoa dela zehaztu dute kale-neurketan jasotako datuek; ondorengo taulan zehatzago:

Taula 1: HUHEZiko Kale-neurketaren Datuak Esparruka.

	Eskor. Klaustroa	Eskor. Kafetegia	Eskor. Infogela + pasilloa	Eskor. Sarrera-irteerak	ESKORIATZA GUZTIRA	ARETXABALETA
Hiztunak	325	272	129	188	914	72
Euskaraz	139	147	58	75	419	20
	%42,7	%54,0	%44,96	%39,89	%45,84	%27,78

Taulan ikus daitekenez, Eskoriatzan 914 eta Aretxabaletan 72 izan dira hiztunak. Lehenengo kasuan, ez dira erdira iristen euskaraz aritzen direnak, %45,84; eta bigarren kasuan, ikus-entzunezkoen artean, herenak ere ez du euskaraz egin, %27,78.

Eskoriatzan, esparruen arabera egin direnez neurketak, datu zehatzagoak ageri dira. Kafetegia da euskara nabarmenen entzuten den lekua, %54.04 dira euskaraz jarduten dutenak. Hiztun guztien %42-45 artean aritzen dira klaustroan, korridoretan eta infogeletan Euskal Herriko hizkuntza propioan. Sarrera-irteerak dira, ordea, euskara gutxien entzuten diren esparruak, %39.89. Kasu horretan, gehienek gaztelera egin dute.

986 hiztunen neurketak jasotzeaz gain, elkarrizketa kopurua zehaztu da, eta horiek sexuaren arabera bereiztu dira:

Eskoriatzako kasuan, ez dira erdira iristen euskaraz aritzen direnak, %45,84; eta Aretxabaletako kasuan, herenak ere ez du euskaraz egin, %27,78.

Mutilek neskek baino euskara gehiago erabiltzen dutela ikusi da (%46,84/%42,41). Elkarrizketa mistoen kasuan nabarmen aldatzen da datua (%58,75).

Taula 2: HUHEZiko Elkarrizketak eta Sexu Arteko Bereizketa.

Elkarrizketak orokorrean	
Nesken arteko elkarrizketak	158
Euskaraz	67
$\bar{X}$	%42,41
Mutilen arteko elkarrizketak	79
Euskaraz	37
$\bar{X}$	%46,84
Elkarrizketa mistoak:	80
Euskaraz:	47
$\bar{X}$	%58,75
Elkarrizketak guztira	317
Euskaraz	151
$\bar{X}$	%47,63

Aurreko taulan guztira 317 elkarrizketa jaso direla ageri da. Horietatik %47.63 izan dira euskaraz, beraz, instrukzio hizkuntza nagusia bada ere, gelatik kanpo erdiak ere ez du erabili. Gainera, nesken eta mutilen artean bereizketa egitean, jasotako datuek mutilek neskek baino euskara gehiago erabiltzen dutela ikusi da; %46,84. Nesken kasuan, ordea, soilik %42,41 mintzatu dira euskaraz. Bestalde, fakultatean ematen diren elkarrizketa mistoei erreparatuta, datu horiek nabarmen aldatzen dira eta %58,75 dira neska-mutilen arteko solasaldietan euskara hautatzen dutenak.

4.1.1 Euskararen presentziaren bilakaera HUHEZiko gune informaletan

2009an 196 elkarrizketa neurtu ziren eta 2012an 166. Aurten egindako neurketan 291 elkarrizketa jaso dira. Hona hemen izandako bilakaera:

Taula 3: Erabileraren bilakaera guneka. Elkarrizketak: 2009, 2012, 2017.

	2009	2012	2017
Klaustroa	%81	%49	%43
Kafetegia	%65	%53	%54
Liburutegia	%54	%47	
Infogela +			%45
Sarrera-Irteerak			%40
Aretxabaleta			%28
$\bar{X}$	%62	%50	%40

Datuek beherakada nabarmena islatzen dute 2009.urtetik gaur arte. %62k egiten zuen euskaraz 2009.urtean eta ikasleen erdiek baino ez hiru urte igaro ondoren. 2017an, berriz, behatutako elkarriketen %40a besterik ez da euskaraz.

Aurtengo kale-neurketan ez da guneen bereizketa berdina egin; sarrera-irteerak kontuan hartu dira eta liburutegian mugimendu urria nabaritu denez, infogela eta pasilloetako datuak lehenetsi dira.

Klaustroan izandako beherakada da guztien artean nabariena, 2009.urtean %81 ziren euskaraz mintzatzen zirenak, 2012an erdiek ere ez zuten erabiltzen, eta 2017an %36k baino ez. Kafetegian, ordea, 2009-2012an beherakada handia izan bazen ere, 12 puntukoa, beherakada moteldu egin da azken urteotan eta euskara gehien erabiltzen den esparrua da, ikasle guztien %51k erabiltzen du.

2009-2012an liburutegian jaso ziren datuak. 2009an %54 ziren bertan euskaraz aritzen zirenak, hiru urte geroago, are gutxiago, %47. 2017an infogela eta pasilloetako datuak lehenetsi dira eta %30 izan dira euskaraz mintzatzen behatu direnak. Sarrera-irteeretako datuak ere jaso dira azken urtean eta zehazki %42 izan dira euskaraz behatutako elkarriketak.

Aurreko ikerketak Eskoriatzan burututakoak izan badira ere, 2017an Eskoriatzako eta Aretxabaletako datuak jaso eta bereizi dira. Azken honetan, elkarriketa guztien %35 da euskaraz; horrenbestez, zalantzarik gabe esan liteke gaztelania dela nagusi.

Taulan argi ikusten da euskararen erabileraren bilakaeraren norabide beheranzkoa eta, ikasleen artean, HUHEZIn, gero eta euskara gutxiago entzuten dela bistan da. 2009-2012ko epean 12 puntuko beherakada izan zen 3 urtetan. Eta azken 5 urteotan, jaitsiera ere nabaria izan da, 10 puntukoa hain zuzen.

4.2 Bigarren ikerketa-galderari dagozkion emaitzak: Lehen mailako ikasleak vs gainontzekoak

Taula 4: 1.mailakoen vs gainontzekoen arteko elkarriketak (Eskoriatza).

	Guztira	Euskaraz	$\bar{X}$	Neskak	Neskak Euskara	$\bar{X}$	Mutilak	Mutilak Euskara	$\bar{X}$	Mistoak	Mistoak Euskaraz	$\bar{X}$
1. mailakoak ez direnen arteko elkarriketak	167	79	%47,31	90	40	%44,44	39	18	%46,15	38	21	%55,26
1. mailakoen arteko elkarriketak	101	42	%41,58	48	16	%33,33	29	13	%44,83	24	13	%54,17

Datuek beherakada nabarmena islatzen dute: 2009an %62k egiten zuen euskaraz; erdiek baino ez hiru urte igaro ondoren. 2017an, behatutako elkarriketen %40a besterik ez da euskaraz.

**Nesken artean
eta mutilen
artean gaztelania
entzuten da
nagusiki, eta,
aldiz,
elkarrizketa
mistoak
direnean,
aldaketa handia
ez bada ere,
sarriago
hautatzen da
euskara
berbaldietan,
hamarretik
bostetan.**

Ikasleen artean behatutako elkarrizketak 268 izan dira, horietatik 101 lehenengo mailakoen artean eta 167 gainontzekoen artean. Oro har, euskara maizago entzuten da fakultatean urte luzeagoz ari direnen artean, ia 6 puntuko aldearekin. Bai 1.mailakoen artean eta baita gainontzeko-enean ere neskak dira gutxien erabiltzen dutenak eta elkarrizketa mistotan izaten da euskara gehiago entzuteko aukera, %55 inguruan hain zuzen. Nesken artean, hamarretik hiruk baino ez dute egiten gure hizkuntzan fakultateko lehen urtean, eta urteak pasa ahala, hamarretik lau dira euskara hautatzen dutenak. Mutilen arteko solasaldietan zein elkarrizketa mistoen artean, ordea, datuak nahiko parekoak dira, beti ere lehenengo mailakoekin konparatuz puntu baten bueltako igoera izanik 2. eta 3. mailakoen elkarrizketetan.

Oro har, nesken artean eta mutilen artean gaztelania entzuten da nagusiki, eta, aldiz, elkarrizketa mistoak direnean, aldaketa handia ez bada ere, sarriago hautatzen da euskara berbaldietan, hamarretik bostetan.

4.3 Hirugarren ikerketa galderari dagozkion emaitzak: Ikasleen eguneroko bizitzan euskarak duen tokia

4.3.1 Galdetegiko datu kuantitatiboetan oinarritutako emaitzak:

Lehenik eta behin, ikaslearen sexuari eta adinari erreparatu zaie. Lehen mailakoen %67 emakumezkoak dira eta gainontzeko %33a gizonezkoek osatzen dute. Adinari dagokionez, 17-20 urte bitartean kokatzen dira ikasleen ia %94 eta gainontzekoak 21-25 urte bitartekoak dira.

Ikaslearen adinari dagokionez, 17-20 urte bitartean kokatzen dira ikasleen ia %94, gainontzekoak 21-25 urte bitartekoak izanik.

Taula 6: Lehen mailako ikasleen jaioterria.

Ikasleen Jaioterria					
		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia	Portzentaia
Balidoak	EAE	161	89,9	89,9	89,9
	Nafarroa	13	7,3	7,3	97,2
	Estatuko beste	5	2,8	2,8	100
	Total	179	100	100	

Ikaslearen jaioterriari dagokionez, ikasleen ia %90 dira EAEn jaiotakoak, %7,3 Nafarroakoak eta %2,8 beste nonbaitekoak.

Taula 7: Lehen mailako ikasleen ama hizkuntza.

		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia balidoa	Portzentaia metatua
Balidoak	Euskara	83	46,4	46,4	46,4
	Gaztelania	51	28,5	28,5	74,9
	Euskara eta	43	24	24	98,9
	Besteren bat	1	0,6	0,6	99,4
	Ez dakit	1	0,6	0,6	100
	Totala	179	100	100	

Lehen hizkuntzari erreparatzen badiogu, ikasleen %46,4rentzat lehen hizkuntza euskara izan da, gaztelania beste %28,5entzat eta ikasleen %24k dituzte bai euskara eta bai gaztelania lehen hizkuntzatzat. Ikasleen %0,6k aitortu du beste hizkuntza bat izan duela lehenengotzat eta beste %0,6k ez daki zein izan den bere lehen hizkuntza.

Taula 8: Lehen mailako ikasleek euskaraz nola dakiten.

		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia balidoa	Portzentaia metatua
Balidoak	Zerbait	4	2,2	2,2	2,2
	Nahiko ongi	30	16,8	16,8	19
	Ongi	145	81	81	100
	Totala	179	100	100	

Ikasleei galdetu zaie euskararen ezagutzan zein den euren autopertzepzioa eta 179 ikasletik %81ek ongi egiten dutela aitortu dute. Beste ia %17k nahiko ongi eta gainontzekoak dira zerbait dakitela diotenak.

Taula 9: Lehen mailako ikasleen lagunek euskara nola dakiten.

Lagunek euskaraz nola dakiten					
		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia balidoa	Portzentaia metatua
Balidoak	Zerbait	14	7,8	7,8	7,8
	Nahiko ongi	44	24,6	24,6	32,4
	Ongi	121	67,6	67,6	100
	Totala	179	100	100	

Lagunen hizkuntza-ezagutzari erreparatzen badiogu, %92,2 dira euskaraz nahiko ongi edo ongi egiten dutenak aitortzen dutenak eta gainontzeko %7,8k lagunek euskara zerbait dakitela diote.

Beraz, ezagutzari dagokionez, HUHEZIKo ikasleen artean ezagutza ona edo nahiko ona dela aitortu dute.

Ezagutza alde batera utzita, erabilerara ere jo dugu eta hauek izan dira ikasleen erantzunak:

Taula 10: Lehen mailako ikasleek gurasoekin erabiltzen duten hizkuntza.

Gurasoekin erabiltzen duten hizkuntza					
		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia balidoa	Portzentaia metatua
Balidoak	Beti euskaraz	45	25,1	25,1	25,1
	Euskaraz gehiago gaztelaniaz baino	20	11,2	11,2	36,3
	Euskaraz gaztelaniaz bezain beste	20	11,2	11,2	47,5
	Gaztelaniaz gehiago euskaraz baino	25	14	14	61,5
	Beti gaztelaniaz	69	38,5	38,5	100
	Totala	179	100	100	

Gurasoekin hitz egitean, ikasleen erdiek gaztelaniaz gehiago edo beti gaztelaniaz egiten dute, laurden batek beti euskaraz eta gainontzeko ia laurdenek, euskara gehiago edo gaztelania bezainbeste erabiltzen dute.

Taula 11: Lehen mailako ikasleek ikaskideekin erabilitako hizkuntza.

Ikaskideekin erabilitako hizkuntza					
		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia balidoa	Portzentaia metatua
Balidoak	Beti euskaraz	41	22,9	22,9	22,9
	Euskaraz gehiago gaztelaniaz baino	77	43	43	65,9
	Euskaraz gaztelaniaz bezain beste	39	21,8	21,8	87,7
	Gaztelaniaz gehiago euskaraz baino	19	10,6	10,6	98,3
	Beti gaztelaniaz	2	1,1	1,1	99,4
	Nagusiki beste batean	1	0,6	0,6	100
	Totala	179	100	100	

Aurreko taulan, ikasleek euren ikaskideekin erabilitako hizkuntza jasotzen da. Euskaraz beti aritzen direnak ez dira laurdenera ere iristen, %22,9 konkretuki. Euskaraz gaztelaniaz baino gehiago %43 aritzen da eta bi hizkuntzak pareko %21,9k erabiltzen dute. Gaztelaniaz gehiago hamarretik bat aritzen dela diote eta beti gaztelaniaz aritzen den ikasle baten bat ere badago.

Taula 12: Lehen mailako ikasleek lagunekin erabiltzen duten hizkuntza.

Lagunekin erabiltzen duten hizkuntza					
		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia balidoa	Portzentaia metatua
Balidoak	Beti euskaraz	37	20,7	20,7	20,7
	Euskaraz gehiago	29	16,2	16,2	36,9
	Euskaraz gaztelaniaz	28	15,6	15,6	52,5
	Gaztelaniaz gehiago euskaraz	52	29,1	29,1	81,6
	Beti gaztelaniaz	32	17,9	17,9	99,4
	Nagusiki beste batean	1	0,6	0,6	100
	Totala	179	100	100	

Ikasleei lagunekin erabiltzen duten hizkuntzari buruz ere galdetu zaie. Beti euskaraz edo euskaraz gehiago egiten dutenak %36,9 dira. Bi hizkuntzak maila berean erabiltzen dituztenak %15,6 dira. Gaztelania gehiago edo beti gaztelaniaz egiten dutenak %47 dira; beraz, oro har, gaztelaniaren erabilera euskararena baino handiagoa da.

Interneten eta whatsapp-ean erabiltzen duten hizkuntzari buruz ere galdetu zaie eta hauek izan dira erantzunak:

Taula 13: Lehen mailako ikasleek posta elektronikoan erabiltzen duten hizkuntza.

Email-etan erabiltzen duten hizkuntza					
		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia balidoa	Portzentaia metatua
Balidoak	Beti euskaraz	36	20,1	20,1	20,1
	Euskaraz gehiago gaztelaniaz baino	54	30,2	30,2	50,3
	Euskaraz gaztelaniaz bezain beste	36	20,1	20,1	70,4
	Gaztelaniaz gehiago euskaraz baino	37	20,7	20,7	91,1
	Beti gaztelaniaz	15	8,4	8,4	99,4
	Ez dut erabiltzen	1	0,6	0,6	100

Email-ak bidaltzeko momentuan, hamarretik bostek egiten dute beti edo gehiago euskaraz. Bi dira euskara eta gaztelania modu berberean erabiltzen dutenak eta beste bi gaztelaniaz euskaraz baino gehiago bidaltzen dituztenak. Azkenik, ez da batera ere iristen beti gaztelania erabiltzen dutenen kopurua.

Taula 14: Lehen mailako ikasleek Whatsapp-ean erabiltzen duten.

Whatsapp-ean erabiltzen duten hizkuntza					
		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia balidoa	Portzentaia metatua
Balidoak	Beti euskaraz	21	11,7	11,7	11,7
	Euskaraz gehiago gaztelaniaz baino	33	18,4	18,4	30,2
	Euskaraz gaztelaniaz bezain beste	44	24,6	24,6	54,7
	Gaztelaniaz gehiago euskaraz baino	66	36,9	36,9	91,6
	Beti gaztelaniaz	15	8,4	8,4	100
	Ez dut erabiltzen	179	100	100	

Sare sozialetan, whatsapp-ean zehatzago, %45 inguru dira gaztelania gehiago edo beti erabiltzen dutenak. %10 besterik ez euskara beti erabiltzen dutenak. %18k gehiagotan erabiltzen dute euskaraz eta bietan berdin aritzen dira ia %25.

Azkenik, eta analisi kuantitatiboarekin bukatzeko, ezezagunekin tratatzen dutenean, lehenengo hitza zein hizkuntzatan ematen duten ere jakin nahi izan dugu:

Taula 15: Lehen mailako ikasleek ezezagunei hitza ematean erabiltzen duten hizkuntza.

Ezezagunei hitza ematean erabiltzen duten hizkuntza					
		Maiztasuna	Portzentaia	Portzentaia balidoa	Portzentaia metatua
Balidoak	Beti euskaraz	20	11,2	11,2	11,2
	Euskaraz gehiago gaztelaniaz baino	41	22,9	22,9	34,1
	Euskaraz gaztelaniaz bezain beste	36	20,1	20,1	54,2
	Gaztelaniaz gehiago euskaraz baino	54	30,2	30,2	84,4
	Beti gaztelaniaz	28	15,6	15,6	100
	Total	179	100	100	

Lehen mailako ikasle guztien %34,1ek erabiltzen du euskara beti edo gehiagotan ezezagun bat ezagutzen duenean, beste %30,2k, ordea, gaztelania erabiltzen du gehiagotan eta, neurri txikiagoan, %15,6k onartzen du hitza gaztelaniaz ematen duela ezezagun baten aurrean. Gainontzeko %20,1ak bi hizkuntzak erabiltzen ditu pareko.

Erabilerari dagokionez, beraz, ikasleen ohiturak nahiko desberdinak dira eremu batetik bestera. Egun hain erabiliak diren sare sozialetan oraindik euskararen presentzia nahiko ahula da, nekez erabiltzen dituzte hauek euskaraz. Gainera, lagun edo ikaskideekin aldea nabaria da eta lagun artekoan euskararen presentzia ez da ikaskideen artekoena bezainbestekoa.

Hurrengo atalean, kuantitatiboki jaso diren datu hauen osagarri kualitatiboa landu dugu.

4.3.2 Eztabaida taldeen analisia: ikasleen eguneroko bizitzan euskarak duen presentzia eta hizkuntza ohiturak

4.3.2.1. Euskararen ezagutza

Ikasleek orokorrean ezagutza maila ona daukatela aitortu dute. Batzuentzat euskara da ama-hizkuntza eta beste batzuek gaztelera ikasi dute etxean eta euskara eskolan ikasitakoa izan da.

“Nire kasuan, ba klaro nik uste dut hitz egiten dudala ondo” (H5)

**Whatsapp-ean
zehatzago, %45
inguru dira
gaztelania
gehiago edo beti
erabiltzen
dutenak. %10
besterik ez
euskara beti
erabiltzen
dutenak. %18k
gehiagotan
erabiltzen dute
euskaraz eta
bietan berdin
aritzen dira ia
%25.**

“Nik ebai uste dot maila ona (...) Nire ama hizkuntza ez da euskera, bueno nik gurasogaz itten dot erderaz, baino bueno, gero ikusten dot ni gai nazela euskeraz itteko” (H1)

“Nire kasuan... ez dakit... nik uste det maila ona edo, bastante altua ez? O sea, konparatzen nire ingurukoekin, nire kuadrilakoekin ba nahiko ondo, hitz egiteko eta defenditzeko ere nahiko ondo” (H2)

“Nik adibidez etxean beti hitz egin dut euskaraz gurasoekin eta, baina gero ere Iruñean bizitzearekin pues jendeak normalean ez du euskeraz hitz egiten (...) baina, hala ere, etxean euskaraz hitz egiten badut gero nahiko ondo” (H3)

Ezagutzaren inguruan, gainera, euren buruaren diagnostikoa egin ez ezik, ingurukoena ere egin dute, euren pertzeptzioak erakutsiz. Gasteizetik datozen ikasleek HUHEZIRA iritsitakoan euskara maila baxuagoa zutela aitortu dute eta ikasturteak aurrera egin ahala, ezagutzan aurre-
rapausoak eman dituztela onartzen dute.

“ni konturatu naz, klasian igual dazela pertsona batzuk igual Gasteizetik datozela eta euren euskera maila dala oso bajua” (H5)

“Hasieran, lehenengo egunean gogoratzen naiz Gasteizkoak beidatzen zuten eta esaten zuten es que ez det ezer ulertzen, beidatzen zuten, en plan, están hablando en chino. Eta orain ulertzen dute dena” (H3)

Fakultatean ingurune soziolinguistiko anitzetako ikasleak biltzen direnez, euskalkien kontua ere azaleratu da,

“euskalkia ta hola pila bat kostatzen zaie [gasteiztarrei]” (H7)

“neri ere, nik batzutan ez det ulertzen” (H2)

“Gure gelan ere hori pasa da. Igual batuan hitz egiten duen norbaitekin ba zeeze ulertzen zotzan, baino adibidez, daukau Azkoitiko bat ta Gasteizkoa ta Azkoitikua no... no compatible. Geratzen zan Gasteizkoa como...¿qué me estas contando? Ta gero ya batuan esaten zotzan ta ya bai”. (H6)

Testuen ulermenean, ikasleek ez dute oso argi zein hizkuntzatan nahiago duten:

“Igual gazteleraz egoten bada oso puntillero, egoten bada hitz batzuk holan arruak edo, ez dot ulerketan larri, o sea ulertzen dot igual gehixau euskaraz gazteleraz baino” (H5)

“Nik erderaz hitz egiten det, baina nik testu bat irakurtzerakoan euskeraz ze eskolan beti hitz egin dugu euskeraz eta testu guztiak euskeraz egin ditugu” (H2)

“Nik be, ez dakit. Es que segun gaixa ta hola. Ze irakurtzen doteniann libre, beti erderaz irakurtzen dot” (H4)

“Nik ikasi dut euskeraz eta gaztelaniaz, orduan, berdin zait...bietan” (H3)

4.3.2.2 Euskararen erabilera

Nahiz eta ezagutza maila ona daukatela aitortu duten, erabileraz jardutean, euren bizitzan gaztelaniak duen presentzia handia dela ere azaleratu da. Ikasleen ia erdiek onartu dute HUHEZIRA etorri denetik euskara gehiago erabiltzen dutela, eta horietatik bik ezagutza eta erabileraren arteko elkarreragina aipatu dute:

“Es que ni honea etorri baino lehenago ia ez nuen euskera erabiltzen, o sea, ikastolan, antzerkia egiterakoan eta hola, bai, baina... klasekoekin eta egia da beti erderaz hitz egiten nuen” (H2)

“Hasieran, HUHEZIn egon, o sea egon baino aurretik, ikusten neban euskera ya ez nebala asko erabiltzen ta gero etorri nintzen hona ta jendiagaz ta hasi nintzen hor euskeraz hitz egiten ta hori bai igertu dot aldaketa bat, o sea, hobeto eiten dotela, o sea, hobeto idazten dotela eta ebai hitz egin” (H1)

“Nik ere notau det adibidez hemen askoz gehio erabiltzen detela, baino, o sea, eztaikit, igual oain ebai erraztasun gehio dauket baita hitz egiteakoan ta hola” (H7)

Gaztelaren presentzia handia da ikasleen ingurunean, lagunekin batik bat gaztelaraz aritzen dira. Zazpi ikasleetatik batek erantzun du lagunekin euskaraz aritzen dela, beste bostek gaztelara gehiago edo beti erabiltzen dutela, eta batek ez dio galderari zuzenean erantzun, nahiz eta aurretik aipatu duen HUHEZIRA etorri baino lehen euskara ez zuela ia erabiltzen:

“nik gurasoekin beti hitz egin dut erderaz eta lagunekin ere” (H2)

“lagunekin eta ba,azken finean, erderaz” (H3)

“lagunekin igual batzutan urtetan jatzu gaztelara gehiau” (H5)

“nik adibidez kuadrilakin dana erderaz” (H6)

“Ingurukokin ta lagunakin ta dana erderaz” (H7)

Nahiz eta ezagutza maila ona daukatela aitortu duten, erabileraz jardutean, euren bizitzan gaztelaniak duen presentzia handia dela ere azaleratu da. Ikasleen ia erdiek onartu dute HUHEZIRA etorri denetik euskara gehiago erabiltzen dutela, eta horietatik bik ezagutza eta erabileraren arteko elkarreragina aipatu dute.

**Lagunekin batik
bat gazteleraz
aritzen dira :
zazpi ikasleetatik
batek erantzun
du lagunekin
euskaraz aritzen
dela.**

“etxean bai itten dot dana erderaz, baino kalera urteten naizen momentuan, lagunekin es que dana itten dot euskaraz” (H4)

Ikaskideen artean, ez dago oso argi zein den gehiagotan erabiltzen duten hizkuntza. Batek euskaraz egiten duela onartzen du, beste batek biak erabiltzen dituela eta azken batek esaten du ikasgelatik aterata batzuetan gaztelera erabiltzeko joera dela nagusi:

“hemen hitz egiten det erderaz, baina euskeraz ere” (H2)

“klasekokin ta euskeraz” (H6)

“klasen ta hola asko bultzatzeigute euskeraz hitz egiteko, baina es que gero irtetzen gea kanpora eta es que segun ze kasutan ez deu ezta gure partetik jartzen” (H7)

Laburbiltzeko, euskaraz bizi ote diren galdetuta, ikasle batek egindako hausnarketa jaso da:

“Es que nire ustez, euskaraz bizi gara? Bai, baino gazteleraz ere” (H3)

Gainera, ikasleek hizkuntza hautatzerakoan hainbat faktoreren eragina aipatu dute. Ama hizkuntzak duen pisua azaldu da, besteak beste:

“nire ikastolan ia guztiek geneukan ama hizkuntza erdera eta orduan azkenean pues denok erderara eramaten genun” (H2)

Ezezagunaren aurrean, lehen kontaktuan erabilitako hizkuntzaren garrantzia ere aipatu dute, alegia, ohitura aldatzea kosta egiten dela aipatu da:

“Es que azken baten da bakoitzakin eraikitzen dozu harremana ba igual hasten bazare berakin gazteleraz ba gero ya urteten jatzu igual gazteleraz hitz egitia berakin” (H5)

“segun zeinekin zelan eraiki dozun harremana badaukozula joera ba erderaz eitteko berba pertsona batzukin ta euskeraz beste batzukin” (H4)

Hortaz gain, testuinguru elebidunetan, inguruko hizkuntzek duten garrantziaz ohartu dira, batez ere egoera diglosikoan bizi diren hizkuntzen artekoaz. Gaztelania biztanle orok menderatzen du, euskara, ordea, hizkuntza gutxiagotua da eta erabileran aztarna horren eragina hautematen da:

“Orokorrean erdera askoz gehio hitz eiten da ta horrek bere eragina dauke baita” (H7)

“igual hasten naiz euskeraz hitz egiten bati eta erantzuten dit erderaz ze badaki nik erderaz hitz egiten detela” (H2)

“Bai, azkenian jendia dau seguruau erderaz” (H1)

Ingurune soziolinguistikoa ere ageri da faktore eraginkortzat. Iruñean, adibidez, euskara ia ez dela entzuten aipatu dute, eta Oñatin, alegia, erdararen presentzia urria azaleratu da:

“Nik Iruñean adibidez, alde zaharrean, igual bai hitz egiten duzu gehio euskaraz, baino beste leku batzutan ez” (H3)

“Oñatin erderia es que ia ez dozu entzuten” (H4)

Gainera, bi ikaslek, gizartean euskararen erabileran topatzen diren trabak islatzeko, euren esperientzia partekatu dute:

“neri gertatu zitzaidan adibidez Gasteizen autobusekoari pues galdetu nion -ze ordutan ateratzen da busa?- eta -a mí háblame en cristiano”- eta gelditu nintzen...” (H2)

“zoiaz Gasteizera denda batera esaten dotzu -barkatu aldagelak?- eta -perdón?- -ah pues los probadores- eta da en plan ostra zauzela Euskal Herrian, o sea...” (H4)

Beraz, orokorrean, ikasleek ezagutza eta erabileraren arteko desorekaz ohartzen direla erakutsi dute eta onartu dute euskara ondo menderatu arren, gaztelerak presentzia handia duela euren bizitzan. Gainera, euskal gizartean hizkuntza propioa erabiltzeko trabak azaleratu nahi izan dituzte eta, hizkuntza ezagutzari dagokionez, euren burua ebaluatzeaz gain, HUHEZIKo beste ikasleen balorazioa ere egin dute.

4.4 Laugarren ikerketa-galderari dagozkion emaitzak: euskararen gaineko diskurtsoak eta identitatea

Eztabaida-taldean, gure sailkapenaren arabera, identitate definiturik ez daukaten ikasleek hartu dute parte eta, diskurtsoen azterketan, joera garbirik ere ez dute azaldu. Euskararekiko sentimenduei begira, atxikimendua adierazi badute ere, gaztelerak euren bizitzan toki handia dauka, bai ama-hizkuntza delako batzuen kasuan edo bai lagunen artean hizkuntza hori nagusi delako. Beraz, bi hizkuntzen artean hautaketa egitea kosta egiten zaie. Gainera, familiak duen papera garrantzizkoa dela ikusi da; euskararekiko sentimendu sakonagoa dutenek familiarekin lotzen dute eta:

Ikasleek ezagutza eta erabileraren arteko desorekaz ohartzen direla erakutsi dute eta onartu dute euskara ondo menderatu arren, gaztelerak presentzia handia duela euren bizitzan.

**Euskalduna zer
den
definitzerakoan
ideia nahiko
zalantzazkoak
adierazi dituzte.
Hizkuntza ez
ezik, beste
alderdi batzuei
ere erreparatu
diete,
orokorrean,
hizkuntza baino
sentimendua
hobetsiz.**

“Nire kasuan biak sentimendu bera, ez? Nik azkenean, o sea, nire ama hizkuntza erdera da, baino euskera asko gustatzen zait” (H2)

“Euskararekiko badut sentimendua, baino familia delako” (H3)

“Nire kasuan, apur bat es que ezberdinagoa naiz, ez dakit. O sea ez da sentimendu igualak bixekiko. O sea bai dakot biekiko sentimendua baña dia sentimendu desberdinak (bat familiarekin lotzen du eta bestea lagunekin)” (H4)

“familixak hori transmititu dostan neri [euskara] ba sentimendu hori dao gehixau euskeraz” (H5) “Nire kasuan bixekiko baina igual gehixo erderaz, ze, azkenian, kanpuan familia dakot ta eurekin relacionatzeko ta...” (H6)

“Nik adibidez, o sea, txikitatik bik ikasi ditut, o sea, ez da euskeraz ez det lehenengo ikasi, o sea, bik batea. Baino bai da egia kanpoa juten naizenen ta hola, o sea, euskera ez dakitenen jendeekin ta hola, bai sentitzen det sentimendu hori de... eztatit (...) es que ez dakit, da como... harro bezela baino ez dakit...” (H7)

Zazpi ikasleek aitortu dute ez direla ez euskara ez gaztelera ikastera behartuak izan, baina ikasle batek euskara gustuko duela esan arren, une batean hizkuntza ikastearen motibazio instrumentalari ere erreferentzia egin dio:

“euskera asko eskatzen dute eta horrela lanetarako eta gainera irakasle izateko... pues gehiago” (H2)

Ikasle guztiek euskaldun sentitzen direla esan dute, eta ez dira batere espainiar sentitzen. Hala ere, euskalduna zer den definitzerakoan ideia nahiko zalantzazkoak adierazi dituzte. Hizkuntza ez ezik, beste alderdi batzuei ere erreparatu diete, orokorrean, hizkuntza baino sentimendua hobetsiz:

“nire aitak ez daki euskeraz eta bera sentitzen da euskaldun” (H1)

“euskalduna izatea ez da bakarrik hizkuntza, ezta? da kultura, bizi zaren lekua eta dena, o sea ez bakarrik hizkuntza” (H3)

“Kultura eta dena (...) harro sentitzea o ez dakit” (H2)

“badago jende asko kamisetan Euskal Herria no sé qué ta gero azkenean ez. Ta beste batzuk igual ez dute hainbeste aldarrikatzen baino sentimendu gehiago dago, o sea” (H3)

Euskalduna eta euskal herritara bereiz ditzaten eskatu zaie eta hau izan da denek, hots, zazpi ikasleek, onartu duten erantzuna:

“Euskal herritarra Euskal Herrian bizi dena” (H3)

“Euskalduna sentimendua dakona” (H4)

“Bai (aurrekoaren erantzunari baiezkoa emanez)” (H1, H2, H3, H5, H6, H7)

Hortaz gain, aipatu dute euskarak gizartean duen presentzia urria eta, egun, Euskal Herriko hizkuntzen diglosia egoerari erreferentzia eginez, eguneroko jardunean euskara beharrezkoa ez dela baieztatu dute sei ikaslek, batek ez baitu erantzun:

“Nik uste gaur egun Euskal Herrixan ahal dala bizi erderiak bakarrik” (H4 ren aipua eta H1, H2, H5 eta H6-k baiezkoa eman dute buruarekin)

“Nik uste dot jakitea ondo eongo zala, baino oaintxe bertan ez dala beharrezkoa, ezta? Ze azkenen ahazte harreman, o sea, ahal dituzu harremanak euki beste pertsonekin ta eztaukazu zertan euskara jakin behar” (H7)

Hala ere, arestian aipatu da, ikasleen eguneroko bizitzan gaztelarak presentzia handia duela eta euskara gehiago erabiltzea gustatuko litzaietela onartzen badute ere, diskurtso estereotipikoak azaldu dira:

“Ba niri gustauko jaten, o sea jendiak bai jakitia euskeraz. O sea ez bakarrik gaztelera, bai claro como mundo danak daki gaztelera...” (H5)

“ya baina es que azken finean denek egiten bagenun euskeraz, hori, jendeak ikasiko zun euskeraz” (H3)

“o sea, azkenean, denok erabiltzen badugu... etorkizun batean pues danak euskeraz ikasi beharko dute, ez?” (H2)

Euskal kulturaz aritzean ere ideia garbirik ez dago eta nahastea handia izan da. Tradizioak, euskal musika, dantzak eta gastronomia aipatu dituzte euskal kulturaren parte.

“dauzkagun ohiturak, ez? (...) gure abestiak... (...) “parte handi bat da hizkuntza” (H2)” (H2)

“Hizkuntza, nortasuna...” (H1)

“gastronomia bebai” (H5) “Tradizioak, euskal dantzak, euskal musika” (H3)

Gainera, Iztuetak zabaldu duen galderatik abiatuta “*Euskal kultura euskaraz baino ez da posible, ala espainolez edo frantsesez ere bai?*” ikasleei gal-

detu zaie ea euskal kultura euskara ez den beste hizkuntza batean egin daitekeen. Ikasleek argi daukate euskaraz dagoena euskal kultura badela, baina euskaraz ez badago, batzuetan euskal kulturaren parte izan daiteke eta bestetan ez. Taldeko sei ikaslek euskal kultura euskaraz ez den beste hizkuntza batean egin daitekeela erantzun dute eta ikasle batek soilik lehenetsi du euskara euskal kulturaren baldintzatzat. Hala ere, ikasle horrek aurretik ere aipatu du euskaldun sentitzeko sentimendua dela ezaugarri nagusi, eta ez hizkuntza.

“es que euskal kultura transmititu daiteke euskeraz izan gabe baino izango da euskeraren inguruan” (H3)

“parte handi bat da hizkuntza (...) baino egon daiteke [euskal kultura] beste hizkuntza baten nire ustez” (H2) (Adostasuna ematen dute H3, H4, H5, H6 eta H7k)

“nik uste dot hizkuntza da bereizten gaituena” (H1)

Gogoeta sustatzeko intentzioarekin, moderatzaileak gaian sakontzeko Euskal Herrian jaioetako musikarien adibideak eman dizkie “Berri Txarrak”, “La Oreja de Van Gogh” eta “La Polla Records”. Lehengoek euskaraz egiten dute eta gainontzeko biek gaztelaraz. Lekunberrikoen kasuan dudarik ez dago eta euskal kulturaren parte direla baieztatu dute. Bigarrenen kasuan ez dago adostasunik, EAEn jaioetakoak badira ere, ez dutelako euskaraz egiten. Eta hirugarrenen kasuan, oñatiar ikasleak bakarrik erantzun du eta euskal kulturatzat sailkatzen ditu:

“Ezaugarri gehiau dekozena, dekoz eh Berri Txarrak, o sea, azkenien ba hizkuntza, euskeraz iten dabe... ez dakit. Es que nik uste dot euskal kulturaren barruan dauzela ezaugarri batzuk, esan doguzenak, ba ohiturak, hizkuntza ta horrela... ta batzuk dekoz ba, o sea, ezaugarri batzuk ta beste batzuk pues besteak “ (H1)

“Haiek Donostiakoak badira [La Oreja de Van Gogh] dira euskal herritarrak baino horregatik ez dira euskaldunak” (H3)

“[La Oreja de Van Gogh] igual dago apur bat euskal kulturatik kanpo” (H5)

“[La Oreja de Van Gogh] nik sartuko nuke espainiar kulturean” (H3)

“nik adibidez bai hartzen dot “La Polla” euskal kulturaren parte. Ez dakit izango dan nire herrikua edo dalako...” (H4)

Beraz, ikasleek euskararekiko atxikimendua erakutsi badute ere, ez dira euskararekin bakarrik identifikatzen eta, orokorrean, gaztelera pareko

edo maila antzekoan jarri dute. Gainera, euskalduna izatea zer den argitzea ere kostatzen da eta euskal kultura definitzen ere baieztape nahiko zaila izan daiteke.

5. ONDORIOAK

Ondorioak aztertzerakoan, kontuan hartu behar da lan honetan MUKO HUHEZI fakultateko ikasleak aztertu direla, eta beraz, ezin dira orokortu. Gainera, galdetegi sakonean lehen mailako ikasle ororen erantzunak jaso badira, metodologia kualitatiboan lagina zazpi ikasle osatu dute. Izan ere, lan hau ikerketa handi baten parte besterik ez da.

5.1 Lehen ikerketa-galderaren inguruko ondorioak

IG1: Zein da euskararen presentzia HUHEZiko gune informaletan eta nolakoa izan da euskararen erabileraren bilakaera azken urteotan?

Fakultatean sortutako kezka, susmoa ezik, errealitate ere badela argitu da. HUHEZIn euskararen presentzia gero eta murriztagoa da eta ikasleek, gune informaletan bederen, gero eta euskara gutxiago erabiltzen dute.

Aipatu da Euskal Herrian kaleko erabilera datua apaldu egin dela azken hamar urteotan. %13,7 ziren euskaraz aritzen zirenak 2006 urtean eta 2016an, berriz, %12,6. Egia da Gipuzkoako datua nabarmen positiboagoa dela eta populazioaren ia heren batek erabiltzen duela euskara, hala ere, hemen ere puntu eta erdiko aldea izan da azken bost urtekoan, %32,6 ziren 2011ko kale-neurketan euskaraz aritzen zirenak eta %31,1 dira 2016an erabili dutenak (Soziolinguistika Klusterra, 2017).

HUHEZiko datuak aztertzerakoan, kontuan hartu behar da ingurune euskalduna dela eta bertan ikasle oro dela elebiduna; horrek badu eraginik noski, elebidunen proportzioa erabileraren menpeko aldagaia dela argitu baitute hainbat ikerketek (Isasi eta Iriarte, 1988). Euskararen sustapena oinarri izan du fakultateak irakasle eskola sortu zenetik. Hortaz gain, arestian aipatu da gizartea euskalduntzeko eskolan jarri duela fokua 1982. urteko legeak. Fakultatean etorkizuneko maisu-maistrak hezitzen diren heinean, testuinguru honek euskararen ezagutza, erabileran eta kulturaren transmisioan badu bere ardura. Gauzak horrela, egia da bertako datuak Soziolinguistika Klusterrak 2016ko Euskal Herriko kale-neurketan lortutakoak baino positiboagoak direla, baina, testuinguru zein den kontuan hartuz gero eta 2009tik izandako bilakaerari erreparatuta, bidea guztiz beherakorra izan da eta beherakada gizartean izandakoa baino askoz ere bortitzagoa izan dela aztertu da.

HUHEZI barruan neurtu diren esparruetatik, kafetegia izan da euskara gehiago entzun den gunea. Bertan ikasle eta irakasleak biltzen dira atsedendietan eta irakasleen presentziak euskara gehiago erabiltzea susta dezake.

Gizartean, bai haur, gazte eta helduen artean, emakumezkoek gizonetzkoek baino euskara gehiago erabiltzen dute (Soziolinguistika Klusterra, 2017) Fakultatean portaera hori ez da berdin gertatzen eta gizonetzkoak dira euskara gehiago erabiltzen dutenak. Nesken arteko elkarrizketetatik %42 dira euskaraz, mutilen artean %46 eta datua nabarmen igotzen da elkarrizketa mistoetan, neurtutako guztien %59 izan dira euskaraz. Gertakizun honen ondorio argirik ez da eskuratu, eta, beraz, aurrera begira ildo honetan sakontzea beharrezkoa dela ikusi da, berezitasun honi azalpena eman ahal izateko.

HUHEZI barruan neurtu diren esparruetatik, kafetegia izan da euskara gehiago entzun den gunea. Bertan ikasle eta irakasleak biltzen dira atse-denaldietan eta irakasleen presentziak euskara gehiago erabiltzea susta dezake. Eskoriatzan, sarrera-irteeran, ordea, hizkuntza aldaketa gertatzen da eta gaztelania entzuten da gehiago. Formakuntza akademikoan, HUHEZIn, euskararen erabilera hobesten bada ere, eguneroko bizitzan, gizartean, gaztelania da nagusi. Espazio fisikotik ateratzeak jokabide aldaketa hori eragin dezake. Hala ere, oraindik ere ezin da hau baieztatu eta sakonago landu beharko litzateke ondorengo ikerketetan.

Aretxabaletari dagokionez, bertan jaso dira datu apalenak. Neurtu diren elkarrizketa guztien %28 besterik ez dira euskaraz izan, Eskoriatzan jasotako datuak baino dezente apalagoak. Aurrez egindako neurketarik ez dugu eta erabakitzeko dago proiektua bi campusetara zabalduko den edo Eskoriatzara mugatuko den. Beraz, datu honen interpretazioa konplexua da orain. 2017-2018 ikasturtean beste kale-neurketa egitea aurreikusten da; horrenbestez, datu hori eskuratzen dugunean, bertako egoera zein den aztertuko da.

5.2 BIGARREN IKERKETA-GALDERAREN INGURUKO ONDORIOAK

IG2: Ba al dago alderik, euskararen erabilerari dagokionez, 1.mailako eta gainerako ikasleen artean? Eta erantzuna baiezkkoa bada, nolakoa izan da aldea?

Aldea dagoela baieztatu da jasotako emaitzetan. Euskara erabilera handiagoa egiten dute fakultatean urte bete baino gehiago daramaten ikasleek. Sei puntuko aldea izan da orokorrean eta nesken artean 11 punturainokoa. Mutilen artean zein elkarrizketa mistoetan datuak nahiko parekoak izan dira, beti ere, datu positiboagoak lortuz 2. eta 3.mailakoen artean.

Kale-neurketan eskuratutako emaitzak besterik ez direnez, datuak falta zaizkigu jokabide horren arrazoiak azaldu ahal izateko. Aurrera begira,

komenigarria ikusten da urtero (edo bi urtez behin gutxienez) kalenurketa egitea. Horrela, bada, gertakari isolatu bat izan ote den jakingo da edo portaera aldaketa hori justifikatzen duten aldagaiak zeintzuk diren identifikatzea ahalbidetuko da.

Lehen mailako ikasle batzuek aitortu dute euren bizitzaren beste esparruetan baino euskara gehiago erabiltzen dutela HUHEZIn. Horrek hizkuntza-ohitura eta portaera aldaketak eragin ditzake eta, ikasturteak aurrera egin ahala, erabilera handiagoa egiten duten neurrian, testuingurua euskaldunagoa bilakatu eta hizkuntza hori erabiltzera motibatuak sentitu daitezke. Hala ere, ziurtasunez hala izan den ezin dugu justifikatu, ez baitugu orain 2. eta 3. mailan dauden ikasleen daturik.

5.3 Hirugarren ikerketa-galderaren inguruko ondorioak

IG3: Zein toki du euskarak ikasleen eguneroko bizitzan eta zeintzuk dira euren hizkuntza ohiturak?

Ikasleen ia erdiek euskara ama-hizkuntza duela aitortu dute, zehazki lehen mailakoen %46,4k. Hala ere, gurasoekin beti euskaraz aritzen direnak %25,1 besterik ez dira. Honek islatzen du ezagutzaren eta erabileraren artean dagoen dikotomia, etxean irakatsi dieten hizkuntza izan bada ere, egun ez omen delako etxeko elkarrizketetan nagusiki erabiltzen duten hizkuntza.

Ikasleek, oro har, euskara ondo dakitela aitortu dute (%81) eta gehien-goaren lagunek ere hala egiten dutela. Hala ere, erabileran datuak apaldu egiten dira, eta ingurunekoei euskaraz jakinda ere, gaztelaniaz aritzen dira gehienetan. Eztabaida-taldean parte hartu duten zazpi ikasleetatik, bostek aitortu dute lagunekin gaztelaniaz aritzen direla mai-zago. Hiru ikaslek aipatu dute ikaskideekin lagunekin baino sarriago erabiltzen dutela euskara, eta HUHEZIn etorri direnetik euskararen erabilera ere nabarmen handitu dutela. Galdetegi kuantitatiboan jasotako erantzunekin ere bat dator ideia hori; izan ere, ikasleen ia %66k egiten du ikaskideekin euskaraz gaztelera baino gehiago edo beti euskaraz eta datu hori ia %37ra jaisten da lagun arteko solasaldietan.

Interneten ere nekez erabiltzen dute euskara, %11,k erabiltzen du whatsapp-a beti euskaraz. Era berean, ezezagunekin erabiltzen duten hizkuntzari buruz ere galdetu zaie eta joera argirik ez da azaldu. Ikasleen %11,2 dira lehen kontaktuan beti euskaraz zuzentzen direnak, %15,6 beti gaztelaniaz aritzen direnak eta gainontzekoek biak erabiltzen dituzte, batzuetan bata eta bestetan bestea. Ildo honetan ere, sakonago

Ikasleen ia %66k egiten du ikaskideekin euskaraz gaztelera baino gehiago edo beti euskaraz eta datu hori ia %37ra jaisten da lagun arteko solasaldietan

***Ikasle guztiek
jarrera positiboa
azaldu dute
euskararekiko
eta, ezagutza
maila ona badute
ere, ez dute
erabilera
ziurtatu.***

galdetzean, lehen kontaktuan erabilitako hizkuntzak duen garrantziaz ere jabetu dira ikasleak, ohiturak aldatzea zaila dela onartuz, nahiz eta ez duten jakin hizkuntza bat edo beste aukeratzearen arrazoia azaltzen.

Iñaki Garciak (2001) erabilera azaltzeko eredu psikosozialean, testuinguruari dagozkion aldagaien artean, euskaldunen presentziaren garrantziaz ohartu da. Oñatitik datorren ikasleak aitortu du kalean euskaraz egiten duela beti, hori delako herriko ohitura. Donostiako eta Iruñeako ingurune soziolinguistikoetan, hots, euskarak presentzia murriztagoa duen testuinguruetan, ikasleek gaztelera erabiltzeko joera handiagoa agertu dute. Gainera, nahiz eta euskaldunen presentzia handiko eremu soziolinguistikoan bizi, ama hizkuntzaren garrantzia ere aipatu du ikasle batek (H6), bere kasuan ama hizkuntza gaztelera denez, joera handiagoa du hizkuntza hori erabiltzeko.

Ikasle guztiek jarrera positiboa azaldu dute euskararekiko eta, ezagutza maila ona badute ere, faktore hauek ez dute erabilera ziurtatu eta gaztelera erabiltzearen hautua da ikasleen artean nabarmen. Identitateak ere erabileran eragiten duenez, hurrengo atalean azaleratu dira honen ingurukoak.

5.4 Laugarren ikerketa-galderaren inguruko ondorioak

IG4: Zeintzuk dira lehen mailako ikasleen euskararen gaineko diskurtsoak eta zein da euren hizkuntza eta kultura identitatea?

“Espainolaren erabilera normala duen euskal hiritarren jarduna” da Iz-tuetak (2016) diskurtsoen analisisian bereizi duen joeretako bat. Ikasleek gaztelaniaren erabilera barneratuta duten euskaldunak direla diote, hala sentitzen direlako:

“ni euskalduna sentitzen naiz eta erderaz hitz egiten det” (H2)

“Hemen jaio naizelako [sentitzen naiz euskaldun], hizkuntza erabiltzen dotelako euskera, gaztelera behai baina ohiturengatik eta” (H5)

Beraz, identitatearen mugaketan hizkuntzak leku zentrala hartzen badu ere (Joly eta Uranga, 2010), Euskal Herriko errealitate soziolinguistiko konplexuak arazoak sortzen ditu hizkuntza-nortasunean. Ikasleek euskararen ezagutza eta erabilera hautu izatera subordinatu dituzte eta identitatea hizkuntzarekin lotu baino, sentimendurekin lotu dute. Ildo honetan, Zapatak (2007) honakoa dio: “Egoera gutxiagotuan dagoen talde etno-kulturalaren kasuan hizkuntzak duen funtzio sinbolikoa ezagutzatik hara

doa. Esan nahi baita, hizkuntzarekiko atxikimendua ez da mugatzen defintzen den hizkuntza- komunitatearen definizio hertsian” (Zapata, 2007).

Txepetxek hizkuntza-komunitatearen partaide izateko hizkuntza erabiltzea nahiko ez dela defenditu du, hortaz gain, beharrezkoa baita motibazioa eta jarrera baikorra (Sanchez Carrion, 1987). Ikasleek aitortutako iritzietan sakonduta, ordea, jarrera baikorra eta ezagutza ageri dituzten arren, inguruko hizkuntzak euskararen maila berean jarri eta hauek erabiltzearen hautua hobesten dute.

Egoera diglosikoan dauden testuinguruetan, gurean kasu, bertako hizkuntzak maila berean jartzeak, hizkuntza gutxituari egiten dio kalte, huraxe erabiltzeko eszenatokiak murriztagoak direla esan beharrik ez baitago. Larriago oraindik hizkuntza gutxituak trabak jasan behar dituela onartu eta, hala ere, hautu pertsonalera subordinatzen badugu.

Ikasleak kulturalki euskalduntzat identifikatzen diren arren, euren identitate etnolinguistikoa ez dute euskararekin soilik lotu, gaztelerarekin zein euskararekin lotzen dute euren identitate etniko eta kulturala. Hala ere, eztabaidak aurrera eta atzera egin du, ideiak nahasiz eta diskurtso landurik ere agertu gabe. Gai honetan sakontzeko aurrera begira elkarriketa fokatua egitea komenigarria izan daiteke, teknika hau interesgarria izan daitekelako gai bereziak lantzeko eta datu kuantitatiboen azpian ezkututzen den informazio sakona agertzeko (Juaristi, 2003).

Euskal kultura ere definitzen saiatu dira eta euskaraz egindakoa euskal kulturaren parte dela argi badute ere, beste hizkuntzetan egindakoaren sailkapenean zalantzarik izan dira jasotako erantzunak, inolako ideia argirik azaldu gabe.

Euskara ikasteko motibazioen inguruan, ikasleek etxean ez bada, eskolan ikasi dute euskara, oso txikitan. *Txepetxek* hizkuntza-ikaskuntzaren teoriaren (Sánchez Carrión, 1987) ibilbide naturala jarraitu dute beraz ikasleek, euskara ikasteko berezko motibazioa izanik. Hala ere, ikasle batek aipatu du egungo gizartean irakasle izateko euskarak duen garrantzia. Baieztapen horren atzean, Gardner eta Lambert-en (1959) motibazio instrumentala ikus daiteke.

Laburbilduz, etorkizuneko irakasle izango diren ikasleek euskararen inguruan diskurtso garbirik ez dutela esango genuke. Euskara gustuko dutela bai, familiarekin edo lagunekin lotzen dutela bai, baina gazteleraren parean jarri dute bertoko hizkuntza, nahiz eta gaztelerarekin identifikatzen ez direla baieztatzen duten.

Ikasleak kulturalki euskalduntzat identifikatzen diren arren, euren identitate etnolinguistikoa ez dute euskararekin soilik lotu, gaztelerarekin zein euskararekin lotzen dute euren identitate etniko eta kulturala.

Etorkizuneko ikasleen eredu izango direnez, beharrezkoa ikusten dugu gai honen inguruan ikasleak trebatzea. Euskal kulturaren inguruan eta hizkuntza gutxituaren egoeraren inguruan ere ezagutza falta dagoela hauteman da, eta unibertsitatea gai hauek jorratzeko testuinguru proposa da, diskurtso garbiagoa eratzen laguntzeko eta ondorengoen transmisioan trebatzeko.●

ERREFERENTZIA BIBLIOGRAFIKOAK

- 10/1982 legea, azaroaren 24koa, Euskararen erabilera normalizatzeko oinarritzkoa. Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.
- Amorrortu, E.; Ortega, A.; Idiazabal, I. eta Barreña, A. (2009). Erdaldunen euskararekiko aurreiritziak eta jarrerak. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaur-laritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Arnau, J. (1992). Educación bilingüe: modelos y principios psicopedagógicos. In J. Arnau, C. Comet, J.M. Serra, & I. Vila (Ed.), *La educación bilingüe*. Barcelona: ICE/Horsori.
- Arratibel, N. eta Garcia, I. (2001). Euskararen egoeran oinarrituz. In: N. Arratibel, I. Garcia and M. Azurmendi, ed., *Menpeko hizkuntzaren bizi-kemena*, (1. Ed). Bilbo: Udako Euskal Unibertsitatea, pp.22-33.
- Azurmendi, J. (ed.): *Hizkuntza eta talde-nortasuna: Donostiako Udako XII Ikastaroak*. 1993ko Uztaila, Donostia: EHU, 1998.
- Cenoz, J. (2009). *Towards Multilingual Education: Basque Educational Research from an International Perspective*. Bristol: Multilingual Matters.
- Euskararen kalitatea: zertaz ari garen, zergatik eta zertarako. (2004). Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Eusko Jaurlaritza; Nafarroako Gobernua, Euskararen Erakunde Publikoa (2016). *VI Inkesta soziolinguistikoa: Euskal Autonomia Erkidegoa*. Donostia. Hemendik jasoa: https://www.irekia.euskadi.eus/uploads/attachments/8569/VI_Inkesta_Soziolinguistikoa_EAE.pdf?1476439692.
- Garcia, I. (2001). Ukipen-egoeran dauden menpeko hizkuntzen erabilera. In: N. Arratibel, I. Garcia and M. Azurmendi, ed., *Menpeko hizkuntzaren bizi-kemena*, (1. Ed). Bilbo: Udako Euskal Unibertsitatea, pp.117-157.
- Garcia, I. (2004). Euskararen erabilera azaltzeko eredu psikosoziala. Soziolinguistika Klusterra. (Hemendik hartua: <http://www.soziolinguistika.eus/es/node/1779>).
- Gardner, R.C. eta Lambert, W. E. (1959). Motivational Variables in Second-Language Acquisition. *Canadian Journal of Psychology*, 13, 266-272.
- Gonzalez Cavero, F. A. (2014). Normalización lingüística para la sociedad del conocimiento: el caso del catalán". Madril: UNED.

- Gorter, D. eta Cenoz, J. (2011). Multilingual education for European minority languages: The Basque Country and Friesland. *International Review of Education*, 57:5 (651-666).
- Gumperz, J. (1971). *Language in social groups*. Stanford: Stanford University Press.
- Isasi, X. eta Iriarte, A. (1998). Euskararen kale erabilera. Txillardegiren eredu matematikoa. *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 28, 51-80.
- Ipiña, N. (2012). Wikiaren erabilera lankidetzako idazketaren garapenerako CLIL-POI testuinguruetan: jarreraren eragina. Mondragon Unibertsitatea: Eskoriatza.
- Iztueta, I. (2016). *Cultura Vasca vs Euskal Kultura*. Donostia: Utrisque-Vasconiae.
- Jausoro, N.; Martinez de Luna, I. eta Dávila, A. (1998). Gazte donostiarren hizkuntzekiko harremanak. *BAT Soziolinguistika aldizkaria* 27: 51-81.
- Joly, L. 2004. *Étude sociolinguistique du Pays Basque*. Paris: Sorbonne (dokto-re-tesia).
- Joly, L. eta Uranga, B. (2010). Hizkuntza-ideologia eta hizkuntza-jarrerak. In Lujanbio, O. (koord.). *Soziolinguistika eskuliburua*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Juaristi, L., P. (2003). Sakoneko elkarrizketa. In: *Gizarte ikerketarako teknikak. Teoria eta adibideak*. Bilbo. Euskal Herriko Unibertsitatea. Argitalpen Zerbitzua. (139- 158).
- Larrañaga, N. (1995). Euskal Herriko gaztetxoek euskararekiko dituzten jarrerak eta beren eragina euskara ikasi eta erabiltzean [dokto-rego-tesia]. Deustuko Unibertsitatea: Bilbo.
- Mackey, William. (1972). *Bilingual education in a binational school: A study of equal language maintenance through free alternation*. Rowley: Newbury House.
- Mackey, W. (1989). La genèse d'une typologie de la diglossie *Revue québécoise de linguistique théorique et appliquée*, 8, 11-28. s.
- Manterola, I; eta Berasategi, N. (2011). Hizkuntza gutxituen erronkak. Donostia: Udako Euskal Unibertsitatea.
- Martinez de Luna, I. eta Jausoro, N. (1998). Euskararekiko motibazio sinbolikoak. In: Intxausti, J. (ed.). *Euskararen aldeko motibazioak*, 69-136. UPV-EHU.
- Martinez de Luna, I. (2013). Euskara EAEn: gaitasuna, erabilera eta iritzia. Azterketa eta gogoetak. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Martinez de Luna, I.; Erize, X.; Akizu, B.; Etxaniz, J. eta Elizagarate, A. (2016). Euskararen gaineko oinarritzko diskurtsoen lanketa-EGOD egitasmoa. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.

- Ortega, A.; Amorrortu, E.; Goirigolzarri, J. eta Urla, J. (2016). Euskal hiztun berriak: esperientziak, jarrerak eta identitateak. Bilbo: Bizkailab eta Deustuko Unibertsitatea.
- Sánchez Carrión, J. M. "Txepetx". (1987). Un futuro para nuestro pasado. Claves de la recuperación del Euskara y teoría social de las Lenguas. Donostia-San Sebastián.
- Schumann, J. H. (1975). Affective factor and the problem of age in second language acquisition". *Language Learning*, 25:2 (209-235).
- Simons, G.F. eta Charles D. Fennig (eds.). (2017). *Ethnologue: Languages of the World, Twentieth edition*. Dallas, Texas: SIL International.
- Solé I Camardons, J. (1991). Soziolinguistika gazteentzat. UEU-EKB.
- Soziolinguistika Klusterra. (2017). Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa: Euskal Herria, 2016: Prentsa txostena.
- Zalbide, M. (2006). Glosario laburra: zenbait definizio. In: Rodriguez Ranz, J. A. (koord) Gramática vascongada escrita por D. Francisco Ignacio de Lardizabal. Donostia: Gipuzkoako Foru Aldundia.
- Zapata, M. (2007). Euskara, immigrazioa eta hizkuntza-eskubideak. In Uranga, X, eta Uranga, B. (Ed). *Euskara, immigrazioa eta hizkuntza-eskubideak*. Bilbo: Unesco Etxea.
- Zarraga, A (2010); Soziolinguistikari sarrera. In Lujanbio, O. (koord.). *Soziolinguistika eskuliburua*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.